

tangiraju ovaj zakon, da treba ceo ovaj zakonski predlog odložiti za nekoliko dana. (**Magovčević:** Povlači li g. Ministar u ime Vlade ovaj predlog? — Prigovaranje i graja.) G. Ministar sada je izjavio, da se i on priklanja ovome predlogu; da ovo pitanje treba rešiti. (**Magovčević:** Je li sada? Je li tako, gospodine Ministre. — Ministar dr. **L. Marković:** Nije.) Sad mi je kazao g. Ministar. (**Magovčević:** Molim ovo da se konstatuje: da g. Ministar u ime Vlade ne povlači predlog.) Nemojte biti nervozni, g. Magovčeviću. (**Magovčević:** Ja nisam nervozan, nego želim, da se ovo konstatuje.) Reč ima g. Ministar da jasno iskaže svoju misao ovde.

Ministar Pravde dr. **Laza Marković:** Ja apsolutno niti sam ovlašćen, niti hoću da povlačim ovaj predlog. Ja sam molio, da se diskusija odloži, ali sam kazao: Nemam ništa protiv toga, da se danas u načelu primi, a da pretresanje ostavimo dotle, dok ne dodje predlog Vlade o dopuni.

Predsednik **Miša Trifunović:** Načelna debata je završena. Stavio u na glasanje. Ko je za to, da se ovaj predlog u načelu primi izvoleće sedeti, a ko je protiv neka izvoli ustati. (Većina sedi.) Većina je, gospodo, za. Predlog je u načelu primljen. Gospodo, današnju sednicu ću zaključiti. Reč ima g. Magovčević.

Jovan Magovčević: Da li je g. Predsednik primio projekat zakonskog predloga o administrativnoj podeli zemlje na oblasti, koji odbor za podelu zemlje na oblasti nije mogao svršiti?

Predsednik **Miša Trifunović:** Do ovoga momenta nisam primio ništa. Reč ima g. **Ljuba Jovanović.**

Ljuba Jovanović: Prema onome što sam govorio, ja molim, da se predlog zakona o centralnoj upravi ne stavi na dnevni red za novu sednicu, dok

g. dr. **Marković** ne spremla dopune. (Glasovi: Prima se. Dajte rok pet ili sedam dana.) Da spremla u najkraćem roku.

Predsednik **Miša Trifunović:** Ja predlažem za sednicu koju ću zakazati pismenim putem ovaj dnevni red:

1. Izbor pododbora za koncesije šumske;
2. Izbor pododbora za koncesije i iskorišćavanje vodnih snaga;
3. Izbor pododbora za zakon o Ministarskoj odgovornosti;
4. Pretres izveštaja pododbora o ribolovu na Ohridskom jezeru. (**Ljuba Jovanović:** I izbor zastupnika g. Žerjava u pododboru Zakonodavnog Odbora, da se i to stavi na dnevni red.)

Dakle, kao jedna tačka dnevnoga reda doći će i izbor zastupnika na mesto g. Žerjava u pododboru za očeđu predloga o centralnoj upravi.

Prima li odbor ovaj dnevni red? (Prima.) Današnju ću sednicu zaključiti, a iduću ću zakazati pismenim putem kroz dva do tri dana.

Jovan Jovanović: Ja bih molio Predsedništvo, da što pre uzme na sebe dužnost, da se stavi na dnevni red pretres zakona o podeli zemlje na oblasti, da bismo to uzeli što pre u posao.

Predsednik **Miša Trifunović:** Čim dobijem od g. Predsednika Skupštine taj projekat zakona, ja ću gledati da odmah sazovem sednicu, ali ga još nisam dobio. Ja se bojim, da kao Predsednik Zakonodavnog Odbora ne bih imao razloga da uzmem inicijativu, da ga što pre dobijem. (**Jovan Jovanović:** Mi ćemo onda to pitanje pokrenuti u Skupštini.) Današnju sednicu zaključujem, a iduću ću zakazati pismenim putem.

(Sednica je zaključena u 12 časova.)

XLI. SEDNICA ZAKONODAVNOG ODBORA NARODNE SKUPŠTINE KRALJEVINE

SRBA, HRVATA I SLOVENACA

držana 1. februara 1922. godine u Beogradu.

Predsedavao Predsednik **Miša Trifunović.**
Sekretar dr. **Pavle Čubrović.**

(Početak u 10 i ¼ časova.)

Predsednik **Miša Trifunović:** Otvaram, gospodo, 41. redovni sastanak. Molim da čujete zapisnik prešlog sastanka.

Sekretar dr. **Pavle Čubrović** čita zapisnik 40. redovnog sastanka.

Predsednik **Miša Trifunović:** Molim, ima li primedaba na protokol, gospodo?

Jovan Jovanović: Ja bih želeo, da udje u protokol ova izjava g. Ministra Pravde, Laze Markovića, da će u što kraćem roku podneti predlog za zakon o ustrojstvu centralne uprave.

Sekretar dr. **Pavle Čubrović:** Prima se ova primedba.

Predsednik **Miša Trifunović:** Protokol je primljen. Izvolite čuti molbe.

Sekretar dr. **Pavle Čubrović** čita molbu Jovana Čirkovića narodnog poslanika, da se ribolov na Ohridskom jezeru ustupi opštinama Ohridskoj i Struškoj besplatno, radi uređenja i iplešavanja te varoši.

Predsednik **Miša Trifunović:** Gospodo, prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu prvo četvrta tačka: izbor izvesnih pododbora za reviziju raznih koncesija i izbor članova u pododbor za razne zakonske predloge. Prva je tačka izbor pododbora za reviziju šumskih koncesija. (Čuje se: Kandidujte vi!)

Predsednik **Miša Trifunović:** Pristaje li Zakonodavni Odbor, da predložim kandidate? (Pristaje.) Gospodo, u odbor za reviziju šumskih koncesija

predlažem gg.: Vujičića, Trandafilovića, Jovu Jovanovića, dra. Korošeca i Osmana Vilovića. Molim, prima li Zakonodavni Odbor ove članove. (Prima.)

Na dnevnom je redu druga tačka: izbor pododbora za reviziju koncesija o iskorišćavanju vodenih snaga. Želite li, da opet ja kandidujem? (Glasovi: Kandidujte vi!) U ovaj pododbor mogli bi ući gospoda: Filipović, Agatonović, Stajić, Dulibić, Kristan, Hrasnica i Drogenik. Prima li Zakonodavni Odbor ove članove? (Prima.)

Treća je tačka izbor pododbora za proučavanje zakonskog predloga o ministarskoj odgovornosti. Pristaje li odbor da i ovde kandidujem članove? (Glasovi: Pristajemo!) U ovaj odbor mogli bi ući gospoda: Ljuba Jovanović, Jovan Magovčević, Jovan Jovanović, Korkut, Drogenik, Rebać, Gjonović, Ninko Perić i Wikler. (Prima se.)

Prema ovome, sva su tri pododbora izabrana i zato molim gospodu, da se sastanu, konstituišu i uzmu poslove u rad.

Sada je na dnevnom redu četvrta tačka: Izbor jednog člana u pododbor za zakon o centralnoj upravi i Državnom Savetu, na mesto g. Žerjava, koji je postao Ministrom. Ja vam, gospodo, predlažem g.

dra. Svetislava Popovića. (Prima se.) Pošto Odbor prima, to je g. Popović izabran za člana ovoga Odbora.

Sada je na pretresu peta tačka: Pretres izveštaja pododbora o koncesiji za eksploataciju ribolova na Ohridskom i Prespanskom jezeru.

Pre nego što bi prešli na pretres ovog izveštaja, imam da napomenem, da se izvesna gospoda članovi Odbora nalaze na radu u Finansijskom Odboru, koji sada drži sednicu i oni ne bi želeli, da se prekida sednica Finansijskog Odbora, da bi ovde mogli učestvovati u radu. Sem toga Radikalni Klub drži sada sednicu i svi njegovi članovi sada su na okupu, pa su i oni molili, ako je moguće da se sednica sada prekine, pa je nastavimo posle podne u pol 4 sata. (Glasovi: I Skupština ima sednicu posle podne.) Mi bismo mogli da držimo sednicu u sobi gde je Finansijski Odbor. (Prima se.)

Onda gospodo, ovu sednicu prekidamo, pa ćemo nastaviti posle podne u 3 i po sata. Na pretresu je izveštaj pododbora o eksploataciji Ohridskog i Prespanskog jezera.

(Sednica je zaključena u 10 i 45 minuta.)

Produženje XLI. sednice.

(Početak u 3 i 45 minuta.)

Predsednik **Miša Trifunović**: Gospodo, da nastavimo rad. Pre nego što predjemo na dnevni red, čast mi je saopštiti da sam dobio od g. Predsednika Skupštine akt, predlog zakona o podeli zemlje na oblasti sa svim materijalom, koji sprovodi Zakonodavnom Odboru. Taj ćemo predlog uzeti na pretres na jednoj od idućih sednica.

Prelazimo na dnevni red: Na dnevnom je redu izveštaj pododbora o koncesiji za eksploataciju ribolova na Ohridskom i Prespanskom jezeru. Molim g. izvešioća, da zauzme mesto. Gospodo, molim da zauzimate mesta i da izvolite čuti izveštaj.

Izvestilac dr. **Ilija Šumenković** (čita izveštaj):

Z a k o n o d a v n o m O d b o r u .

Pododbor za izučavanje koncesije Akcionarskog Društva »Ohrid« ima čast podneti Zakonodavnom Odboru ovaj svoj izveštaj po tom pitanju.

Pododbor je imao u svome radu da reši dva pitanja: jedno čisto formalno, drugo materijalno. Formalno pitanje sastoji se u ovome: da li je ovde slučaj jedne povlastice ili jednog običnog ugovora i da li je ova povlastica izdata pre ili posle donošenja Ustava. Od rešenja ovoga pitanja zavisilo je, da li je Zakonodavni Odbor kompetentan ili ne da donosi odluku o ovoj stvari.

Pododbor je stao na gledište, da je ovde u pitanju jedna povlastica, on se rukovodio principom da postoji povlastica u svakom slučaju, kad država ustupa jedno svoje pravo i uz to stvara u korist jednog lica — fizičkog ili pravnog — izvesna izuzetna prava i privilegije, koje ne postoje za druge građane. Nesumnjiva je stvar, da je Akcionarsko društvo »Ohrid«, dobivši isključivo pravo ribolova na Ohridskom jezeru, stavljeno u jedan izuzetan položaj, za razliku od drugih lica.

U ostalom sam akt, kojim je stvoreno to izuzetno pravo, rešenje komiteta Ministara, ovako se izražava: Država ustupa Akcionarskom Društvu »Ohrid« pravo eksploatacije ribolova na Ohridskom,

Prespanskom jezeru i t. d. Ovde je država ustupila — koncedirala jedno svoje pravo i pored toga stavila Akcionarsko Društvo »Ohrid« u jednu izuzetnu situaciju za razliku od svih drugih situacija, u koje mogu doći ostali građani prema ribolovu na Ohridskom jezeru.

Prinetilo se, da pored ovog rešenja Komiteta Ministara postoji i ugovor zaključen između države i Akcionarskog Društva i da taj akt daje ovome poslu karakter čisto ugovornog odnosa. Na to se može odgovoriti, da je ovaj ugovor došao samo kao instrument za realizaciju koncesije. Tako se radi u svima slučajevima davanja koncesija pa i u tipičnim šumskim koncesijama. Sve šumske koncesije, koje se nalaze sada pred Zakonodavnim Odborom radi revizije, praćene su sličnim ugovorima između države i koncesionara.

Najzad nesumnjiva je stvar, da je davanje koncesije jedan akt suverene državne vlasti i da je on prema tome jednostran. U tom pitanju ugovor ne igra presudnu ulogu. Inače bi se došlo do apsurdnog zaključka, da država za vršenje svoga suverenog prava — davanje povlastica — mora da očekuje pristanak privatnih lica.

Pokrenuto je pitanje: kad je ova koncesija izdata? U momentu kad je doneseno rešenje komiteta Ministara to jest pre donošenja Ustava, ili momentu kad je potpisan ugovor t. j. posle donošenja Ustava. Za povlasticu je merodavan akt stvaranja povlastice. U ovom slučaju to je rešenje Komiteta, a ono je od 5. marta 1921. g., dakle pre donošenja Ustava. U tom momentu stvoreno je pravo, koje je činilo predmet koncesije. U tom momentu je već postojao i subjekat toga prava — Akcionarsko Društvo »Ohrid«, koje je tada imalo već i svoja potvrđena pravila. Ako bi se pretpostavilo, da onda povlastica nije postojala, onda bi se moralo pretpostaviti, da i tada stvoreno Akcionarsko Društvo »Ohrid« nije imalo svoga cilja-objekta. Medjutim takvo Društvo bez određenoga cilja Ministar Trgovine ne bi smeo ni mogao odobriti. Na protiv onda je postojalo i pravo-povlastica i subjekat prava-društvo u licu svojih

osnivača i objekat prava-ribolov na Ohridskom i Prespanskom jezeru.

U ostalom ako bi se pretpostavilo, da povlastica nije data u tome momentu, već u momentu kad je definitivno stvoreno društvo »Ohrid« i kad je napravljen ugovor s državom t. j. u oktobru 1921. g., onda se može postaviti pitanje, kako je Vlada smela izdavati koncesije posle donošenja Ustava, kad joj to zabranjuje i član 117. i član 139. Ustava? Zakonodavni Odbor ima već jedan referat g. Laze Markovića i Jovana Gjonovića sa mišljenjem, da posle donošenja Ustava a pre izglasavanja zakona o povlasticama Vlada ne može davati nikakve koncesije.

Na osnovu svega ovoga pododbor je rešio, da je ovde slučaj jedne koncesije i to koncesije izdate pre donošenja Ustava i da je prema tome Zakonodavni Odbor na osnovu član 139. Ustava kompetentan da donosi odluke po ovoj stvari.

Pretrajajući samu suštinu stvari pododbor je došao do ovog zaključka. Ribolov na Ohridskom jezeru je isključivo sredstvo za život jednom velikom broju tamošnjeg stanovništva. Više od 5.000 duša živi isključivo od toga ribolova. Davanje koncesije je monopoliziranje ribolova u korist jednog jedinog lica pravnog lica Akcionarskog Društva »Ohrid«. Medjutim jedan takav objekat apsolutno se ne sme monopolizirati.

Ta ekonomska nepravda učinjena je u okrugu, koji je nacionalno vrlo osetljiv. Otuda je ona tako mnogo teže primljena nego što bi to bio slučaj sa drugim krajevima.

Najzad prilikom davanja koncesije nije se gotovo ni malo vodilo računa o interesima radne snage i potrošačke mase.

Iz tih razloga pododbor predlaže, da se ova koncesija poništi. Pododbor je mišljenja, da bi ovo pitanje trebalo proučiti pre no što bi se donelo drugo rešenje. Zato bi trebalo pozvati Kraljevsku Vladu, da sastavi jednu komisiju stručnjaka, koji će u roku od šest meseci dati novu bazu za rešenje ovog pitanja. Dotle odbor predlaže, da se stvori jedan provizorni režim, u kome će ribari pod kontrolom vlasti slobodno loviti s tim, da polovinu prihoda zadržavaju za sebe a drugu polovinu daju državi. Rešenje, koje će se doneti posle šest meseci, treba da vodi računa o ovim željama Zakonodavnog Odbora: a) koncesija se može izdati okružnoj odnosno oblasnoj samoupravi; b) koncesija se može dati jednoj ribar-skoj kooperativi; v) koncesija se može izdati i već postojećem Akcionarskom Društvu »Ohrid« pod uslovom, da se na izvesnom odredjenom prostoru rezerviše za ribare sloboda ribolova.

Pododbor je na svojoj sednici usvojio većinom glasova ovaj referat.

G. R. Filipović se izdržao od glasanja a protiv je glasao g. Nastas Petrović, koji će svoje odvojeno mišljenje obrazložiti.

Predsednik Pododbora,
Dr. Šumenković s. r.

Ja bih lito da primetim nešto. Iznoseći naše gledište o ovome pitanju kazali smo, da je društvo akcionarsko postojalo još u momentu, kad je izdata koncesija u martu pr. godine pre Ustava. Time smo rekli, da Ministar Trgovine i Industrije ne može odobriti pravila društva, koje nema svoga cilja. Ja sam čitajući pravila našao još jedan argumenat za potvrdu ovog našeg mišljenja. U čl. 48. pravila kaže se ovako: »Ova pravila važe i društvo počinje rad

od onoga dana, kad ih Ministar Trgovine i Industrije potvrdi«. Ministar Trgovine i Industrije potvrdio je 18. marta, to znači, da je društvo u mesecu martu postojalo i da nije stvoreno definitivno, kao što misli g. Petrović, tek onda kad je pravljen ugovor.

Predsednik **Miša Trifunović**: Gospodo otvara se generalna diskusija. (Glas: Da se čuje i odvojeno mišljenje.) Gospodin nije napisao svoje mišljenje. Reč ima g. Milorad Vujičić.

Milorad Vujičić: Ja bih želio na g. Predsednika da uputim jedno pitanje. Možemo li mi, prema Ustavu, ništiti koncesije, koje su do sada postojale, pa ina u kom vidu one bile? Možemo li ništiti one koncesije, koje su date u pogledu sečenja šume? Da li je to smisao Ustava? Drugo, ako stanemo na gledište da ništimo te koncesije, da li će onda država, kao ugovarajuća stranka, doći dotle, da plaća pred sudom štetu? Ja bih volio, da možemo da ništimo te koncesije, ali onda se ističe pitanje, da se ti ljudi ne obrate za naknadu štete i na kakvo će gledište stati onda sudovi, jer može biti mi ćemo imati jedno mišljenje, a sudovi drugo. To je jedno. A drugo želio bih da nam se kaže, možemo li mi pretresati, kad nema ovdje gospodina Ministra. Ja mislim, da bi gospodin Ministar trebao da bude ovde baš zbog ovoga pitanja, koje sam ja naveo. Jer bi nezgodno bilo da mi rešimo, da se oduzme koncesija, a gospodin Ministar se s time ne slaže, a koncesionar se može obratiti sudu i tražiti naknadu štete.

Predsednik **Miša Trifunović**: Na prvom mestu, gospodine poslanice, vi tražite od mene kao predsednika Zakonodavnog Odbora mišljenje, da li može Zakonodavni Odbor uništiti koncesije. Meni se čini, da ja nisam tako pozvan, da kao predsednik dajem svoje mišljenje meritorno, da li mi možemo to učiniti. To je stvar Zakonodavnog Odbora, kako on reši.

Što se tiče drugoga pitanja, što nema ovde gospodina Ministra, imam da kažem, da je gospodinu Ministru poznato, da sad ima sednica. On je jutros bio na sednici i videlo je, da je sednica posle podne. On nije ovde, ali je ovde gospodin Petrović, profesor univerziteta i još jedan referent, izaslanik gospodina Ministra, pa oni mogu tu predstavljati gospodina Ministra.

Ima reč gospodin Vujičić.

Milorad Vujičić: Referenti ne mogu predstavljati stvar i referisati Zakonodavnom Odboru, da bi Odbor raspravio samu stvar. Oni ne mogu primiti na sebe odgovornost, ako bi država sa koncesionarom došla u sukob, nego gospodin Ministar. (Glas: Ne može ni gospodin Ministar.)

Predsednik **Miša Trifunović**: Gospodin Ministar je bio ovde i otišao, ali će se naskero vratiti. Mi bi mogli sada diskutovati. (Glas: Došao je gospodin Ministar.) Ima reč gospodin izvestilac.

Izvetilac dr. **Ilija Šumenković**: Ja sam jutros razgovarao sa gospodinom Ministrom Puceljem, i on mi je kazao, da je on apsolutno indiferentan o ovom pitanju i da je neutralan, da je njemu svejedno, kako ćemo mi rešiti i da će on pristati na sve.

Milorad Vujičić: Na žalost, ovakvih izjava sa strane gospode Ministara mi često čujemo. Gospoda Ministri iznesu projekat i kažu, mi ne činimo od toga nikakvo pitanje. Ja ne znam, zašto vlada sedi ovde i zašto upravlja zemljom. Vlada treba da kaže, ja upravljam zemljom pod ovakovim uslovima i ako

bude Skupština ovako rešila, ja ću ostati Ministar, a ako ne, meću da budem Ministar.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodina Ljuba Jovanović.

Ljuba Jovanović: Ja hoću da napomenem ovo. Pravo da vam kažem o samom pitanju ja mogu reći da ništa ne znam. Ali ovo pitanje, koje je pokrenuo gospodin Vujičić ne neobično važno, a to je, da li je zadatak odbora takav, da li se ona ustavna odredba može shvatiti, da mi možemo poništavati izdane koncesije. Da li je to pravo naše bez ograničenja ili ima u tom kakva ograničenja i što je zakonodavac mislio. Ja ću reći, da ja u tom svoje mišljenje nemam i ja bih rad bio, da nam ti političari, koji su pozvani, Ministri, a kao stručnjaci su pozvani gospoda pravnici, da nam pomognu, da to rešimo načelno za sve slučajeve. Nežgodno je, da se oglasimo jednoga dana, da smo nadležni o ovom pitanju, a drugoga dana da se oglasimo, da smo nenadležni. Ja se slažem s time, da treba da najpre utvrdimo naše gledište, a konačno je merodavna Narodna Skupština, da prosudi to naše gledište, kako je to naše pravo revizije, u kakvim granicama da se krećemo ili ako nema granica, da računamo prema svome ubedjenju.

Predsednik Miša Trifunović: Gospodo, da se odredi pravac diskusije, vi ćete dozvoliti predsedniku da vam pročitam član Ustava, koji o tom govori. Član taj Ustava kaže ovako: »Dok se ne donese zakon o povlasticama u smislu člana 117. Ustava sve povlastice, izdate od dana proglašenja Ustava, imaju se revidirati na način predviđen u članu 133. Ustava. Kod povlastica za seču državnih šuma revizijom utvrdjene cene (takse) imaju povratnu važnost od 1. decembra 1918. godine«.

Ima reč gospodina Drogenik.

Josip Drogenik: Od gospodina ministra sam pooblašćen, da izjavim sledeće:

Gospod minister stoji na stališću, da se bile one koncesije dane pred donošenjem ustava, v času, ko član naše stranke ni bil član Vlade, in da torej gospod minister ni vezan na one koncesije, dane društvu za eksploataciju Ohridskega jezera, ker je dal te koncesije njegov predhodnik.

Zato je lojalno odstopil od svojega mišljenja in je prepustil zakonodavnemu odboru, da zadevo reši kakor hoče, ker on politično ni vezan.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodina Angjelić.

Pavle Angjelić: Gospodo, ja se sećam vrlo dobro iz debate u Ustavnom Odboru o ovom članu Ustava, koji govori o revidiranju povlastica. Svi koji smo zastupali to mišljenje, da se koncesije revidiraju, govorili smo u Odboru i to se može naći u Stenografskim beleškama, da Zakonodavni Odbor može zakonom uništiti sve povlastice i zbog toga smo tražili i ja sam bio među onima, koji su to tražili, da se koncesije revidiraju zato, što su pojedini ljudi, na račun društva i na račun države mnogo se obogatili, pa smo hteli zaviriti u njihovo gospodarstvo i videti, koliko uzimaju provizionu od države i hteli smo da uništimo te povlastice. Zato Odbor, koji je to predložio, učinio je to u skladu sa zakonom Ustavnim i našao je pravo da putem jedne zakonodavne odluke, kako je to Odbor predložio, ukinemo taj ugovor, koji čitavi kraj naše zemlje dovodi u pitanje. To je, u toliko bolje, što je gospodin Ministar preko jednog člana svoje partije izjavio, da od toga ne pravi nika-

kvo pitanje, što mu služi na čast i u toliko ćemo lakše svršiti posao i postignuti ono što se najlakše može postići, a to je, da se postavi jedno prelazno stanje tako, da će se timo moći postići ono, što je najbolje, naime postići će se pravda. Ovde pravde nije bilo zato ću ja glasati, da se ovaj izveštaj primi, da bi se pravda postigla.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodina Gjuričić.

Marko Gjuričić: Gospodo, meni se čini, da je ovde pitanje pravno. Kad je data ova koncesija, mi uzimamo da je to koncesija, koja isključuje izvesno pravo, koja isključuje drugoga, da može nešto da radi. U vezi sa članom Ustava, koji govori o reviziji koncesija, jest momenat, kada je izdata koncesija, i taj momenat igra glavnu ulogu. Ako je ta koncesija data pre donošenja ustava, onda je Zakonodavni Odbor vlastan pregledati koncesiju. Ako je ta koncesija data posle donošenja Ustava, onda po mojoj oceni ne može Zakonodavni Odbor pregledati tu koncesiju. Kada se koncesija izdaje, time se daje neko pravo, ali to pravo treba da se primi. Pravo se nikada ne daje bez obaveze. Ona stranka, koja daje neko pravo, prima na sebe takodjer izvesne obaveze. Držim, da se pravnički ne može utvrditi, da je koncesija dana onda, kad jedna stranka pristaje da je izda, nego onda kad ju druga stranka primi. Prema tome momenat, kad je izdata koncesija, pada u vreme, kad je ugovor zaključen i kad je druga stranka primila na se obaveze.

Prema tome dakle, pravnički ova koncesija spada u one, koje su izdate posle donošenja Ustava. Za ocenu toga pitanja imamo tumačenje Ustava i to po mišljenju gosp. dra. Laze Markovića i gosp. Gjonovića u jednom smislu, a po mome mišljenju u drugom smislu. Kad je po ranijem Ustavu bilo, da se koncesije daju zakonom, znači da je izbačeno ono što je ranije postojalo i da je ostao član, koji glasi, da će se doneti jedan zakon, kojim će se koncesije davati. Dok se ne donese zakon, vlada će se držati po zakonima, koji danas postoje i po praksi, koja je vladala. Prema tome Zakonodavni Odbor upustio se nenadležno u razmatranje i raspravu ove koncesije i on ima da se oglasi za nenadleznoga da ulazi u raspravu ove koncesije. To je moje mišljenje.

Dr. Svetislav Popović: Gospodin Gjuričić je podneo sasvim ispravno načelno pitanje: da utvrdimo dokle se proteže nadležnost Zakonodavnog Odbora. I polazeći s toga stanovišta, koje ima izgleda da je opšte stanovište, da je ovde po sredi faktički jedna koncesija, imamo da ustanovimo, da li je Zakonodavni Odbor nadležan, da o toj koncesiji donese svoju odluku. Koncesija je, prema stanju spisa, akt državne vlasti. Koncesija je izdana onoga dana, kad je Ministarski Savet doneo svoje rešenje i kad je o tome rešenju obavestio stranke. Rešenje Ministarskog Saveta doneto je pre Ustava i očigledno je, da su stranke o tome bile obavestene, da su znale o tome. Činjenica, da ribarsko akcionarsko društvo »Ohrid« onda još nije faktički bilo konstituisano, da još nisu potvrđena bila pravila, ne može ništa na toj stvari da izmeni, jer oni koji su osnivali to društvo, očigledno su imali znanja o izdatoj koncesiji, što zaključujem otuda, što se pravila toga društva pokrivaju sa rešenjem Ministarskog Saveta. U ostalom je sasvim razumljivo, ja vidim jednog od osnivača toga društva, gospodina Popovića, koji se na neki način pojavljuje kao referent Ministarstva po toj stvari. Dakle, u koliko je to uputno i mo-

gućeno, ali očigledno je, da su osnivači toga društva imali o tome aktu Ministarskog Saveta znanja i ja zauzimam gledište, koje je zauzeo gospodin Ministar Poljoprivrede: da je sve ovo što se kasnije dogodilo samo izvršenje one koncesije, koja je ranije izdata. I sada, ako hoćemo da revidiramo koncesiju, ako hoćemo da pristupimo tome pitanju, imamo prvo da rešimo pitanje: koji je kreacioni akt za koncesiju, da li potpis ugovora, ili obaveštenje stranaka o rešenju. Ja sam se odlučio za ono prvo, i mislim, da čak kad ne bi stvari stajale ovako, da gospodin Gjuričić ne bi imao potpuno prava. Koncesija je stvaranje izuzetnog položaja od opšteg pravnog položaja, koji imaju drugi građani i kao svaki opšti propis ima da bude izdata od one državne vlasti, koja je potpuno suverena, t. j. ima da se izda zakonodavnim putem. Jedino ako je zakonodavna vlast zakonom ovlastila vladu da izda koncesiju, jedino u tom slučaju može se koncesija izdati i kakvim administrativnim aktom. Ja ne znam, da li za ovaj slučaj, za davanje koncesija ovakve vrste, postoji zakonodavno ovlašćenje za vladu da može izdati koncesiju. U ovom slučaju imali bi da se primene propisi srbijanskog prava. Meni to pravo nije u dovoljnoj meri poznato, a nije ni izneseno ovde. U koliko je meni poznato i u koliko sam mogao videti po zakonu o ribarstvu, meni se čini, da vlada ne bi bila ovlašćena da izda koncesiju takve vrste i onda, da je ona izdata u postavnom vremenu. Gospodin Vujičić postavlja pitanje i kaže: ako Zakonodavni Odbor, odnosno Narodna Skupština, u smislu člana 133. Ustava, reši pitanje u tom pravcu, da se koncesija ima ukinuti, da li će doći država u taj položaj, da odgovara za štetu, koja je time učinjena. Ja mislim ne, jer odgovornost za štetu po zakonu može se dopustiti samo onda, ako je ta šteta protivpravna, ako je šteta učinjena u protivnosti sa zakonima koji postoje. Zakonodavac kao takav ne može nikad da učini protivpravnost, jer ono što zakonodavac reši, ono je zakon i čim je zakonom nešto rešeno, makar ono bilo u koliziji sa moralnim i etičkim principima, ne može se nazvati protivpravno, jer baš ono što je odredio zakonodavac, ono je baš pravo. S toga ja držim, da o kakvoj materijalnoj odgovornosti za naknadu štete ne može biti govora.

Ali, gospodo, u koliko je god parlamenat svesmoguć — parlamenat može da učini sve — on je ipak vezan izvesnim obzirima i pitanje je: da li u ovom slučaju postoje takvi obziri, moralni obziri, obziri opšteg pravnog reda, koji bi preporučivali zakonodavcu, da ovo, nema spora, stečeno pravo krnji, da ga poništi. E sad, ja mislim, da kod svih koncesija svake vrste pa i kod ove koncesije, Zakonodavni Odbor ima pre svega da ispita, da li su postojale sve one pretpostavke, koje je trebalo ispitati pre no što je takva koncesija izdata. Koncesije se ne izdaju u korist pojedinih lica. Koncesije se izdaju u korist podizanja narodne privrede, a nužgredno je za državnu vlast, da li će i pojedina lica pri tome imati kakve koristi. I sada je, gospodo, pitanje: da li je pri izdavanju te koncesije ona korist, koju je država mogla očekivati od nje, preteška, a da nije glavna ona korist, koju od nje imaju privatna lica. Već je gospodin izvestilac pomenuo, da su koristi, koje ima država, koje ima društvo, specijalno svet u onome kraju, od te koncesije minimalne; da nije vodjeno dovoljno računa o potrebama i o životnim uslovima onoga sveta, koji je živeo od toga ribolova. I meni izgleda cela ta koncesija i čini na mene tu impresiju,

da je ona mnogo više vodila računa o koristi samih koncesionara, nego o koristi koju od takve koncesije treba da ima društvo, onaj svet koji tamo živi, dakle narod. I polazeći s toga stanovišta, držim da ta koncesija nije zadovoljila onu potrebu, koju koncesija treba da zadovolji i ja bih, dopustite za izraz, rekao: da je ona na neki način nemoralna; da ona, na štetu opšteg interesa, pogoduje pojedinačnim interesima. (Glasovi: To se ne može kazati, nemoralno.) Ali je malo moralno. (Dr. Slavko Šćerov: Antisocijalno!) Ja bih molio gospodu, da izvini ovaj izraz, ako je malo nezgodan. Ja sam nisam mogao da nađem pravi izraz. Fakat je da ova koncesija vodi više računa o interesima koncesionara nego o interesima društva. I sada ja ne bih našao, da je nemoralno i da je u protivnosti sa moralnim principima taku jednu koncesiju poništiti i držim, da će i u samoj pravnoj svesti i u reperkusiji svako poništenje jedne koncesije morati imati na naš opšti privredni život i na dolazak straćega kapitala u našu zemlju uticaja. Ne bi imali nepovoljnih rezultata, ako bi jednu takvu koncesiju poništili. Time se i Zakonodavni Odbor i Narodna Skupština ne bi ograšili o opšti moralni princip, koji mora da rukovodi svako zakonodavstvo.

Ja primam izveštaj pododbora i glasaću za njega s time, da se taj izveštaj ima izraditi u formi zakona, koji se ma u smislu člana 133. Ustava podneti Narodnoj Skupštini na konačnu odluku.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč gospodin Magovčević.

Jovan Magovčević: Ja bih hteo da govorim kao i moj drug gospodin Popović i da kažem nekoliko reči, da dokažem da je mišljenje gospodina Gjuričića neopravdano.

U Ustavu stoji, da se mogu koncesije podvrći reviziji koje su izdane do dana donošenja Ustava. Svi smo se ovde saglasili, da je ovo jedna povlastica. Ovde nema pristanka druge strane sve donde, dok nije potpisan ugovor. Ovde su dve stvari: tražnja i davanje koncesije. Ovde je od privatne strane tražena koncesija pre donošenja Ustava. To je za nas presudan momenat i to je za nas glavno. Ovo sam samo hteo da kažem.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč gospodin referent dr. Petrović.

Referent uprave društva dr. **Mihajlo Petrović**: I ako sam predsednik uprave društva, došao sam ovamo na poziv gospodina Ministra. Ako se ovo smatra kao koncesija, onda je država ovde najveći koncesionar, jer ima polovinu akcija. Ja mislim, da je sasvim prirodno što sam došao ovde po pozivu gospodina Ministra, jer imam da dajem obaveštenja o stvarima, koje predsednik uprave treba da zna. (Dr. **Svetislav Popović**: Kad bi mi sve spahije zvali kuda bi klošli.) Ja sam došao na poziv gospodina Ministra, a nisam došao po svojoj volji. Pošto je država ovde najveći koncesionar, ponavljam da nisam došao od svoje volje. Samo sam toliko za sada imao da kažem.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč gospodin Vujičić.

Milorad Vujičić: Gospodo, meni se čini, da mi nismo ovde načisto raspravili ona pitanja, koja smo u početku pokrenuli. Prvo je pitanje, da li mi možemo poništavati ovde već postojeće koncesije, ili ih ne možemo poništavati. S tim treba prvo da se pozabavimo i to je važno, a da ne mešamo s tim pitanjem i ovo pitanje koncesije, koje je danas na dnevnom redu.

Što se tiče mene lično, kako ja gledam na ovu koncesiju, ja moram da izjavim da ja od slova do slova primam ono što je gospodin Pavle Angjelić već kazao. Ja znam na pr. jednu koncesiju, gde nije ona data jednome društvu, nego jednome čoveku. Data mu je šuma po 30 para dinarskih po kubnome metru i to dubećeg drveta. A danas dubeće drvo košta 3 dinara po kubnome metru. Sad možete da pomislite kolika je tu šteta za državu. Kad se koncesije daju, onda se uvek ističe kako će narod imati od toga velike koristi. Svi koncesionari uvek kažu, mi ćemo graditi železnice, mi ćemo podizati strugare, mi ćemo stvarati industrije i t. d. To se sve kaže, ali se obično s time na kraju pokaže, da baš ti krajevi, kojima su obećavali tolika preduzeća, postaju siromašni upravo zbog tih koncesija. Koncesionari će za nekoliko godina izvući sve odatle i samo će tamo ostati sirotinja na onome golome kršu.

Ali, ja se opet vraćam na ono prvo. Mi treba da raspravimo pitanje, da li možemo oduzimati koncesije ili ne. Ako možemo, ja ću se, podvlačim, tome radovati, ali samo u tome slučaju, ako stanemo na to gledište, kad dodju i druge koncesije na red, pa da i tamo ostanemo dosledni, kao što je gospodin Jovanović kazao.

Što se tiče ovoga stava Ustava, ovde se kaže: postojeće koncesije izdate pre Ustava, podvrći će se reviziji. Šta se podrazumeva pod reči revizija. Da li se time nije išlo za tim, da se podignu cene, a da se u osnovi koncesija ne može da oduzme. Da li je to revizija ili ne? Ja se u tumačenje toga neću da upuštam. Ja opet kažem, tražim, da mi o tome budemo obavješteni. Ja se neću obraćati na vladu, nego na gospodina predsednika, a on neka razgovara. Ako to ne bude moguće, mi ćemo se obratiti na Skupštinu, pa ako Skupština reši, da mi možemo ukidati koncesije, samim tim je onda rešeno. Ako sudovi nadju, da smo to nepravilno uradili, onda Skupština pristaje da narod naknadi štetu.

Ne slažem se sa gospodinom Popovićem, što kaže, da ne može biti taj slučaj, da se država osudi na naknadu štete. To može da bude i ja znam takvih slučajeva. Pomenuću samo jedan slučaj. U samoupravnom okrugu našem, celokupna okružna skupština htela je da otpusti delovodju. Ja sam kazao nemojte to činiti, jer ćete ga morati platiti. Ali oni su ga kraj svega toga otpustili. Delovodja se obratio sudu, sud je osudio okrug i okrug mu je platio platu za 3 godine. (Graja.) Vi, gospodo, kažete nije zakon, ali je vaše gledište pogrešno. Skupština ima pravo da donosi zakon, ali Skupština nema pravo da krnji interese privatnih lica i ako je zakonodavno telo. (Graja. — Glasovi: U Rusiji se desila revolucija.) Ako hoćete da ne pravimo reviziju, onda je druga stvar. U Rusiji je došla revolucija i poremetila sve pravne odnose. (Graja.) Ja mislim, gospodo, da se ponovo pozabavimo ovim pitanjima. Prvo, tim pitanjem: imamo li mi prava, da u osnovi raskinemo te ugovor i koncesije, ili da ih samo podvrgnemo reviziji u korist države. Ako možemo ovo prvo, ja se tome radujem.

Samo još nekoliko reči odnosno koncesija. Ja u ovome pitanju potpuno akceptiram razloge uvaženog gospodina Marka Gjuričića. Koncesija, to je ugovor između države i koncesionara. Kad ima ugovor obaveznu silu za oba ugovorača? Ima od onoga momenta kad ga potpišu. Kad je koncesija data, a ugovor nije potpisan, taj koncesionar može da kaže, izvinite, dobio sam koncesiju, ali ne pri-

stajem, ne potpisujem ugovor. Pa šta je onda? Ništa! Država bi kazala nisi dobio koncesiju i ništa.

U svoje doba tražili su braća Savići koncesiju, da podignu fabriku za izradu artije. Koncesija im je data, ali nisu napravili fabriku. Medjutim da su potpisali ugovor, oni bi bili sudom osudjeni da to naknade.

Eto to je, što sam ja imao da kažem povodom ovoga.

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima gospodin referent Mitrović.

Referent dr. Mitrović: Ja sam došao ovamo da dadem same obavještenja i ne bih govorio, dok me ne bi pitali, ali pošto su neka gospoda kazali, da je ovo nemoralno, dopustite da kažem, kako je bilo do sada, pa da vidite da li je ovde učinjeno nešto u interesu države i koliko je učinjeno. Ta je koncesija izdavana na isti način ranije, ali samo na godinu dana, za 150.000 din. godišnje. Svaki zakupac ima isključivo pravo, da on sam radi i svi su ti zakupci plaćali do sada svega 150.000 din., pa niko ne reče da je ta dosadanja koncesija bila nemoralna. Država je medjutim uvidela, da ovo nije dobro i tražila je, da racionalnije eksploatiše ovaj ribolov, da na taj način dobije što više. Država je htela da to dađe na duži niz godina na zakup, da zakupac za to ima da plaća, ali da i država njemu još pored toga nešto nametne. I tako je rečeno, da on mora za izvesno vreme podići fabrike, veštačko oplodjivanje ribe i t. d. Za ovo su se prijavili i privatni ljudi. Država se pribojavala kao i vi sada, da to ne padne u ruke jednome čoveku, koji će sam sve to eksploatišati i zato nije na to pristajala, nego je pristala na to, da i država udje unutra sa polovinom akcija više tri.

Dakle, država ima još polovinu prihoda bezbeljenog, a sem toga i opštine dobivaju svoj procenat, tako da samom društvu ne ostaje više nego 30%. Sada se dakle kaže, da je Ministarstvo uradilo sve to neispravno. Ministarstvo može to samo da žali, a ja verujem, da gospoda poslanici govore to samo radi toga što nisu ušli u stvar. (Glasovi: Smešno. — Glas: Ništa to nije smešno, ima ih koji su to i izjavili ovde).

Što se tiče tamošnjih ribara, oni su i ranije vazda zavisili od zakupaca. U ugovoru je uvek stajalo, da je zakupac dužan u prvom redu da zaposli pod jednakim uslovima tamošnje ribare, a to je i sada. Prema tome ne može da se smatra, da je ovo društvo dobilo neku naročitu koncesiju. Društvo niti je oslobođeno od poreza, niti je oslobođeno od uvoznih i izvoznih carina, ono nije dobilo ni besplatnoga zemljišta niti šume, nego im je prosto dato pod zakup. Dato im je pod zakup s time, da i jednoj i drugoj opštini dadu po 10%, a ono što ostane, da podele sa državom. Ovo je u osnovi jedna veoma lepa stvar, na kojoj su radili stručni ljudi, kao što je gospodin profesor Univerziteta Mikā Petrović i ostali drugi stručnjaci, koji su išli i na lice mesta. Naročito su se navikli na to u prošlim godinama. Kad je istekao zakup prošle godine, država je rekla: Neću tako, nego hoću na solidnoj bazi. Medjutim je zakup istekao, pa što da se radi? Ne može biti bez ikakove odluke. Do daljega naredjenja ribolov na Ohridskom i Prespanskom jezeru odredjen je kao slobodan za svakoga, s time, da se plaća državi 30% do daljnjega naredjenja. To je trajalo sve do danas. Ljudi su medjutim navikli da 70% meću u džep i sad je došla država i kaže: ima se to tako urediti i teško, da će

tako ostati. Ako hoće Vlada i Parlament da to promene, ja protiv toga nemam ništa, a nemojte kazati, da je to neispravno i nemoralno, jer nigde bolje osnove neće biti. Da se osnova ne pokvari, govoriću sasvim u opštem interesu, da se izvrši revizija ovog ugovora i ta revizija osnuje na drugoj osnovi. Kad je država davala taj zakup, imali smo u našoj ruci selo Lin, a sad je, kako se čini, selo Lin na žalost izgubljeno, pa bi sada moglo doći ovo društvo i tražiti reviziju ugovora i reći: molimo, pošto je država izgubila Lin, da se nama umanju zakupina, pa da onda dodje do želje, da se izvrši revizija ugovora, pa da se tom prilikom onih 6003 akcija, koje država ne treba, ustupi onim okruzima, pa da oni imaju svoje akcije i da se na jednoj kooperativnoj osnovi reši ovo pitanje. Medjutim, tako nije bilo moguće ovu stvar rešiti, svet koji hoće to, taj nije imao novaca, nije mogao racionalno da eksploatiše, pa je ostalo ovako. Ja samo dajem objašnjenja i stojim na raspoloženje.

Ljuba Jovanović: Ja bih nešto pitao gospodina referenta. Hteo sam da pitam, kad je gospodin Ministar dao ovu koncesiju na osnovu čega je dao? Na osnovu kakvog prava ili propisa je dao taj zakup?

Referent dr. **Mitrović:** Na osnovu zakona o ribolovu, u kojem stoji, čini mi se, u članku 39., da za veće objekte može se dobiti zakup isključivo na vreme od 5—25 godina.

Ljuba Jovanović: Ovo Ohridsko i Prespansko jezero, kako se to smatra? Je li to javno dobro ili domena?

Referent dr. **Mitrović:** To je javno dobro.

Ljuba Jovanović: Ima i drugih zakona. Ja sam za to, da raspravimo ovo pitanje. Mi znamo, da ovde ima kojekakvih interesa političkih i materijalnih, ali meni je do toga, da raspravimo stvar kako treba. Ja znam iz ugovora Carigradskog i Kraljevine Srbije, da se nešto govori o Ohridskom jezeru, kao o jednoj domeni specijalne vrste. To je bilo 1913. godine. To nije na onaj način jedno javno dobro, kao što je recimo Jadransko more ili Dunav ili neko drugo jezero, nego ako je to državna domena, onda je drugačije kad država ustupa jedno svoje imanje, a drugo je kada ona jedno javno dobro daje. Ovo posljednje je koncesija, a u onom prvom slučaju je država privatno lice.

Predsednik **Miša Trifunović:** Ima reč gospodin Šećerov.

Dr. **Slavko Šećerov:** Ja mislim, da mi možemo da revidiramo sve koncesije. Kako mi možemo da revidiramo sve koncesije, za to pitanje je merodavan član 139. 133. i 130. Ustava. Prema članu 139. Ustava Zakonodavni Odbor ima pravo da revidira sve koncesije, a član 133. samo precizira i kaže, da će taj način revizije ići po kraćem postupku i pošto Zakonodavni Odbor po tom donese svoj predlog, taj će zakon onda biti donesen na rešavanje. Što je revizija? Po članu 130. Ustava mi smo imali prava da pregledamo sve privremene uredbe i zakone i sva rešenja zakonskog značaja, a po članu 130. Ustava rečeno je, da Zakonodavni Odbor može da menja ili da ukida ili da pozakonjuje te naredbe. Prema tome kad smo mi mogli jedan privremeni pozitivni zakon da ništimo po članu 133. Ustava i mi smo to pravo doista upotrebljavali, ja ne znam po čemu ne bi smeli da ništimo jednu običnu koncesiju. Ja stojim na stajalištvu, da je to jedna koncesija. Prema tomu

jasno je ovo i ako nije tačno rečeno u članu 133. i 139. Ustava, da se revizija može svršiti i sa uništenjem, ali analogijom možemo da zaključimo, da Zakonodavni Odbor ima prava da menja i ništi koncesije. Jedino je to bio smisao ustavotvorca. Gospodin Vujičić kaže, da je ništenje koncesije pogodilo interese privatnih lica. Ja tvrdim obratno. (**Vujičić:** Nisam ja tako rekao: Privatnih lica.) Jeste, to ćemo konstatirati iz stenografskih beležaka, da ste rekli, da se tim krnje interesi privatnih lica. Po članu 137. Ustava tačno je rečeno, da je svojina zajemčena, ali da će biti ograničena. Prema tomu, gospodo, ja mislim, da ova koncesija, koja je jednim Ministarskim rešenjem donesena ne može biti takve prirode, da je mi ne bi mogli rešenjem Skupštine ili Zakonodavnog Odbora uništiti. Zato mislim, da je potpuno ispravno stanište pododbora kad traži, da se ova koncesija može uništiti. I ja ću glasati za izveštaj pododbora.

Milorad Vujičić: Ja nisam kazao, da će se ništenjem koncesija krnjiti interesi privatnih lica.

Gospodo, evo šta ja tražim i šta molim da se učini. Ja bih hteo da imamo pozitivno odluku, možemo li mi koncesiju poništiti ili ne možemo. Ovu odluku tražim zbog toga, što hoću da budemo na čisto, da posle ne bude prebacivanja, ako država bude osudjena da plaća 100 miliona dinara štete zbog raskinuća koncesije s koncesionarima, pa da se ne ide posle po političkim zborovima i da se ne priča: to su rešili ovi a oni nisu hteli, ili rešili ovi a oni nisu hteli. Mi treba da imamo jednu osnovu, pa ako smo za to, da se mogu koncesije poništavati, ja se tome radujem, ali odluka treba da postoji i mi to treba da raspravimo pre nego što raspravljamo o ovoj koncesiji. Ja to tražim.

Predsednik **Miša Trifunović:** Ima reč gospodin Petrović.

Nastas Petrović: Ja sam malo dočkan došao, gospodo, ali iz ovih momenata ja sam zapazio kojim je putem i na koji je način počelo da se raspravlja ova stvar. Zbilja, ja ne verujem, da ovo pitanje, koje je sada pred Zakonodavnim Odborom, može doći i pred Narodnu Skupštinu i mi pri svakvom delikatnom pitanju treba da budemo hladni i objektivni i najpre treba da rešimo osnovne stvari, pa ćemo posle lako dolaziti do zaključaka za posebne i pojedinačne slučajevé. Vidite, gospodo, ja sam opazio, od kad smo se mi sastali u Ustavotvornoj Skupštini, da medju ovim političkim elementima, koji se nazivaju demokratima, ima vazda nekakvih osobenih pogleda koji pasuju za ovu državu. (**Jovan Magovčević:** Molim Vas, gospodine Predsedniče, je li ovo partijski zbor ili sednica Zakonodavnog Odbora?! — Žagor.) Gospodo, ja nisam ni malo angažovan u ovoj stvari, i hoću da govorim o njoj kao o jednoj vrlo ozbiljnoj stvari, koja može da navede Narodno Predstavništvo na veliku strajputicu: a to demokratija ne sme da dopusti, jer bi inače otišla na onu drugu stranu, koja bi nam se samo svetila. (Čuje se: Nemojte Vi nas učiti šta je to demokratija! — Žagor.)

Predsednik **Miša Trifunović:** Molim Vas, gospodo, nemojte razgovarati.

Nastas Petrović: Kako takvih slučajeva ima dosta u Narodnoj Skupštini gde ima priličan broj poslanika, koji misle da Skupština može sve. (**Dr. Slavko Šećerov:** To misli i Stojan Protić!) I on greši, ako tako misli. (Graja. Objašnjenja. Dobacivanja.) Demokratija je izraz parlamentarnog režima

i parlamentarizma i niko drugi pa i taj parlamentarni režim i parlamentarizam ne sme da prekorači izvesne principe. Skupština ne može sve. (Dr. **Slavko Šećerov**: Može po Stojanu Protiću.) Jer kad bi Skupština mogla sve, ona bi mogla i da sudi, a Skupština ne može da sudi. Ja vam neću da govorim da Skupština ne može i drugo mnogo štošta da svrši. Zna se što ona može da radi. I kadgod su u Skupštini čuvani pažljivo principi, onda su bile i plodne Skupštine i Skupštine, koje su narodu mogle davati nade, da će pod takvim parlamentarnim režimom dolaziti sve jače i više do onoga do čega narod treba da dodje.

Vidite, ovdje je izišao jedan slučaj pred naš Ministar, odnosno Vlada napravila je jedan akt, koji tangira interese ako hoćete i u opšte i koji tangira i interese pojedinaca. Pitanje je sad kako je ona taj akt napravila? Taj akt ako je ona napravila samovoljno, ako ga je ona napravila mimo postojećeg zakona, onda se takva Vlada od strane Parlamenta uzima na odgovor. Ako je napravila jedan akt, koji nije u skladu sa zakonom, niti je u skladu sa interesima opštim i interesima pojedinaca, takvu Vladu Skupština ima prava uzeti na odgovor i kazniti je. Ja idem čak toliko daleko, ma da se ne slažem ovdje sa mojim drugom gospodinom Vujičićem, da ovaj Parlament onakav kakav je ima prava i taj akt da ništi. Vidite, u ovom slučaju Vlada je napravila ugovor sa jednim društvom, koje se formiralo za izvesnu cilj. Ona je jedno svoje dobro, jer je po mome dubokom uverenju to državno dobro, dala drugim ugovoračima na iskorišćavanje pod izvesnim uslovima i za izvesni broj godina. (Čuje se: Pod zakup.) Pod zakup! Odmah se moramo pitati da li je ona imala pravo ili nije imala pravo. (Čuje se: To je sasvim drugo pitanje!) Da li je jasno za svakoga, da li je Vlada po jednom pozitivnom zakonu imala prava da napravi jedan akt? Može li se Vlada sad uzeti na odgovor što je ona napravila takav akt. Jedajući samo taj akt? Ne može. (Čuje se: Ali se može poništiti!) Vlada je imala prava da napravi taj akt i po zakonu ona ga je napravila i nije se ogrešila o zakon i ne može biti odgovorna ni materijalno ni krivično. To je jedna strana.

Sad dolazi druga strana. Da li je taj akt štetan po opšte interese ili nije štetan? Najzad, da li taj akt šteti izvestan broj privatnih lica ili ne šteti? Kad uzmemo ovo prvo, da li je on u opšte štetan ili nije, po mome dubokom uverenju za opšte interese on apsolutno ne može biti štetan. I ne samo to, nego ima i ono obeležje akta i daj Bože da sve Vlade imaju takve obeležje na svojim aktima, da naše društvo vodi napred i da ga izvuče iz patrijarhalnog stanja napred. Ono opšte dobro, koje se eksploatiše na najpatrijarhalniji i najprimitivniji način, ovim se aktom osposobljava, da se eksploatiše u buduće na moderan način, koji će i državi i celom društvu davati mnogo veće koristi nego danas. Čim se takva akta od strane Vlade javljaju, sigurno budete uvereni, da će oni tući izvesne privatne lične interese. U patrijarhalnom društvu ima vazda ljudi, koji su navikli na starovremenski metod i situaciju i kad vi nešto učinite moderno i bolje, time se odmah udara u njihov interes. I na kraju krajeva kad oni u životu budu uvideli, oni će se i sami uveriti u korisnost takvog akta, a sve dok se ne uvere, oni na to gledaju drugim očima i zato sad oni viču i vapiju. Pod tom vikom po mome uverenju i javlja se sad ova

težnja, da se vika ublaži i ugovor raskine i da se ova stvar odloži.

Gospodo, ja ne bih smeo ići tim putem. Sutra, prekosutra daće kakva nova oblast a može biti i država pruge u koncesiju ne ugovorom nego putem koncesije, pa čak može biti i strancima, da ih oni grade. Pa zar sad, gospodo, ne treba da zaštićavate pruge, kad one pogadjaju interese nekakvih mehandžija na drumu zato, što neće biti karavana i putnika i oni neće imati koristi i mnogobrojnih rabadžija, koji će prenositi espap i saradivati, pa usled toga propadati i zar što će ti ljudi, koji na primitivan način vrše saobraćaj, viknuti, mi da raskidamo i ovakve koncesije. (Tako je!) Tim se putem ne ide, niti mi smemo tim putem poći. Pravo da vam kažem, kad ja ne bih video ovoliku inteligenciju ovde, već obične seljake, koji ne mogu da razumeju privredni i uopšte svaki razvitak u našem društvu i koji bi pod uticajem onoga života, kako ga oni provode, ovako rade kao što su ovde radili, to bih ja još i mogao razumeti, ali kad vidim toliku inteligenciju, mene to boli, da se od njene strane dolazi, da se udara na poslove ovakve vrste i da se traži od Skupštine i Vlade, da tako postojeće stanje suzbije i ništi. Izvinite, ali ovu prethodnu napomenu ja sam morao da kažem.

Šta je ovo pred nama? Ovo, gospodo, nije koncesija ni po čemu. (Čuje se: To je tačno.) Zna se šta su koncesije i zna se šta su ugovori. Kad bi to bilo jedno, onda ne bismo imali dva termina u našoj pravnoj nauci, nego tu postoji grdna razlika, ne razlika po onome, kako bi neki hteli da izvedu, što se daju isključivo jednome, nego je razlika u velikim beneficijama, koje se daju jednom koncesionaru, da može uložiti kapital u jedan posao, drugim rečima da se kapitali privuku u poslove i da se ti poslovi razvijaju. Zato se i kaže, da se koncesionar oslobadja ovoga i ovoga i zato mu se i daju razne povlastice. Medjutim ja sam pročitao ovu stvar ovaj ugovor i on nema ni jedne odlike koncesije, nego je prosto ugovor kako se ugovori zaključuju između jedne i druge strane. I jedna i druga strana traži izvesne koristi i sporazumele su se, pa su čak izvršile i formalnu stranu. Podnele su dva primerka ugovora i potvrdile ga kod kvarta, mislim, varoškoga. (Čuje se: A šta je predhodilo ugovoru? — Jedan glas: Odluka vlade.) Ja sam kazao, da je vlada zaključila po zakonu ugovor i vi ste to priznali, da se ona o zakon nije ogrešila. (Čuje se: Nije to baš sasvim tačno.) Uzmite zakon pa čitajte. (**Jovan Jovanović**: To ne važi za ona jezera i mora.) Svi su zakoni dobili punu snagu i za one krajeve tamo. (**Jovan Jovanović**: Ne i za one. Ne uzimaju se u obzir jezera i mora.) A zašto? Dakle, ovo nije koncesija da biste je mogli podvrći reviziji o kojoj se govori, nego je ovo ugovor, a ko hoće ugovor da raskida, zna se kako se to čini. Ne ide se pred Narodnu Skupštinu, nego se ide pred sud. Ne ide se ni pred koju drugu instanciju, jer su po Ustavu i zakonu samo sudovi ovlašćeni da raskinu akta takve vrste i da cene, da li se ona mogu raskinuti ili utvrditi. Ako biste vi hteli da navedete na to, da Skupština može ugovor da ništi, onda vas pitam, šta bi onda sudovi radili? Niko više ne bi išao pred sud, nego u našu Skupštinu, pred naš skupštinski forum, gde će možda lakše doći do svoga prava i gde se zna kako se služi. Ja vas molim u interesu Parlamenta i parlamentarnosti, nemojte ići